

CAP A UNA EUROPA UNIDA

El sentit de pertànyer a la Unió Europea

La celebració dels nostres primers vint-i cinc anys de la integració en el que avui és la Unió Europea, convida a la reflexió sobre el sentit de pertànyer-hi, en uns moments d'extrema dificultat econòmica i amb greus repercussions socials. Estem davant d'una profunda transformació en la qual Europa va perdent pes en el concert internacional i en la qual l'adaptació requereix canvis profunds per mantenir la identitat europea en el futur, un futur que ja no serà eurocèntric.

Recordem que no més enllà de l'any 2000, quan s'acorda l'anomenada "Agenda de Lisboa", la referència i objectiu era depassar l'any 2010 als Estats Units, en base a "convertir-se en l'economia basada en el coneixement més competitiva i dinàmica del món, capaç de créixer econòmicament de manera sostenible amb més i millors llocs de treball i amb més cohesió social". És obvi que aquests objectius no s'han assolit i ara estem en un nou procés, el de l'estratègia 2020, amb tres prioritats basades en el "creixement intel·ligent, el creixement sostenible i el creixement integrador". Certament ja no es pretén assolir el lideratge mundial i ara s'és conscient que en poques dècades Europa quedarà superada per altres potències econòmiques mundials.

Precisament, la situació actual i les perspectives per a Europa haurien d'enfortir el projecte vers una Europa unida que s'ha anat vertebrant en base el que avui és la Unió Europea.

Des de la nostra integració, la Unió Europea en aquests ja més de 25 anys, ha passat a ser una comunitat de 12 estats membres a 27 i ben aviat 28, de poc més de 300 milions d'habitants a més de 500, produint la mateixa riquesa que els Estats Units, mantenint la seva primacia en els intercanvis internacionals i en la contribució a les societats més desfavorides. Els successius tractats han permès l'ampliació i l'aprofundiment en les seves estructures i competències polítiques i institucionals. Compta amb una moneda única, l'euro, que és la moneda de més de 320 milions de ciutadans europeus. Amb el Tractat de Lisboa, vigent des de desembre de 2009, la Unió compta amb un President permanent, una Alta Representant per a Afers Exteriors i Política de Seguretat, i el Consell i el Parlament Europeu comparteixen les decisions de pràcticament tots els àmbits sota la competència de la Unió Europea. El món ha deixat de ser unipolar com es pretenia fa uns anys passat a ser multipolar en un procés de redistribució del pes polític i econòmic marcat per l'emergència a primer nivell mundial de països com Xina, Índia o Brasil que en una o dos dècades transformaran el panorama mundial al que estàvem acostumats. Únicament una Unió Europea més forta, millor cohesionada, pot assegurar que Europa continuï mantenint una presència destacada a nivell internacional.

Tot i l'aparició de noves potències mundials hem de deixar constància que la Unió Europea té i tindrà un pes rellevant en l'escena internacional. Per això hem de recordar els actius que presenta la Unió. Aquesta, amb el 7,3% de la població mundial genera el 25,75% del PIB mundial i el 35,2% de l'exportació de bens i serveis, per la qual cosa el seu grau de competitivitat és elevadíssim. La seva moneda, l'euro, és garantia d'estabilitat. Malgrat el procés de resolució de la crisi en algun dels estats membres de la Eurozona, la seva cotització es manté més elevada que el dòlar i ha mantingut el compromís fixat de garantir el seu poders

adquisitiu amb una inflació propera però mai superior al 2%. El conjunt de l'economia de la Unió genera un PIB superior al dels Estats Units, amb uns comptes públics més equilibrats, lluny del molt preocupant dèficit nord-americà. Igualment la balança per compte corrent presenta una situació també equilibrada que contrasta amb el dèficit que presenta la nord-americana, el que en el seu conjunt ofereix certament més garanties sobre la seva solidesa i els fonaments en els què es basa l'euro.

Encara que destaquem la dimensió econòmica i la contribució a la millora dels nostres nivells socioeconòmics, fruit de la nostra pertinença a la Unió, no hem d'oblidar que la Unió Europea és un projecte polític, el d'assegurar pau i estabilitat a Europa, superant les guerres que l'havien caracteritzat i els horrors de la darrera, portant a la realització del projecte que avui coneixem com a Unió Europea, una comunitat d'estats democràtics, amb economia social de mercat, assegurant la defensa dels drets individuals i col·lectius més avançada del món, en justícia i llibertat, compartint amplis dominis de sobirania en projectes comuns tot assegurant el progrés econòmic i social dels seus ciutadans, desenvolupant a més polítiques per assegurar l'equilibri econòmic i social en el territori de la Unió. La Unió Europea és una història d'èxit. Depassades sis dècades d'existència des del Tractat de París de 1951, ha assegurat el substancial d'aquests objectius i ha acollit estats procedents de dictadures, que en llibertat s'havien dotat d'una democràcia i aspiraven a consolidar-la compartint els objectius i valors de la Unió ara establerts en l'article segon del Tractat de la Unió Europea, conegut com a Tractat de Lisboa.

L'adhesió del Regne d'Espanya a la Comunitat Econòmica Europea i la seva integració a partir del primer de gener de 1986, respon a l'objectiu fonamental de consolidar la democràcia espanyola sorgida de les eleccions de 1977. La integració a la CEE d'aleshores assegurava la necessària consolidació democràtica, l'homologava amb les democràcies occidentals integrades en la CEE i l'OTAN i s'obligava a una profunda remodelació de les seves estructures institucionals i també econòmiques i socials, oferint als seus ciutadans unes perspectives de millorar per assolir els nivells propis de les societats que integraven la CEE. A Europa, les societats que van arribar a la democràcia després de dictadures feixistes o comunistes, han seguit el mateix procés, Grècia, Espanya i Portugal amb la seva integració dels 80 del passat segle, i les dels països del centre i l'est d'Europa en la passada dècada d'aquest. L'objectiu primordial és principalment polític, tant pel que fa a la Unió Europea com pels estats que la integren.

En els primers anys de la integració ens vàrem adaptar admirablement a la nova realitat, l'alt nivell de proteccionisme va desaparèixer i ens vam adaptar als nivells d'una economia oberta subjecta a l'aranzel comú, es va reformar el seu complicat sistema fiscal en impostos indirectes amb mesures com la Directiva que grava les concentracions de capital (69/335/CEE), es va eliminar proteccions corporativistes amb la normativa adoptada en matèria de fusions i concentracions, es va incorporar, més ràpidament del que era previst per al període d'adaptació, a les pràctiques e institucions de la CEE d'aleshores, i certament les seves empreses mostraren una gran capacitat d'adaptació i competència en el mercat interior europeu sabent aprofitar els seus avantatges comparatius, tant pel que fa a l'atracció d'inversions com per a l'expansió d'aquelles àrees que li eren més favorables, però que les acollien millor gràcies a pertànyer a la Unió. La majoria de les grans empreses multinacionals

espanyoles, que ara compten en l'escena internacional, es forjaren amb l'expansió a Llatinoamèrica. A nivell intern l'aportació dels fons de la Unió Europea varen permetre les millores econòmiques i socials que ja hem comentat i també la creació de grups empresarials potents en diversos sectors bàsics per a la millora d'equipaments, infraestructures i comunicacions. La liberalització imposada per la Unió en l'aplicació de l'Acta Única Europea (1987) i del Tractat de Maastricht (1993) per a la consecució d'un autèntic Mercat Interior Europeu, va suposar un procés de privatitzacions i d'obertura de mercats en tota la Unió, al qual va respondre molt positivament l'economia espanyola amb la consolidació d'empreses avui en dia molt competitives a nivell internacional.

En el Tractat de Maastricht s'establiren les institucions, condicions i calendari per una moneda única europea amb la creació de la Unió Monetària. Espanya era lluny dels nomenats criteris de Maastricht per poder integrar-se a la moneda única europea, l'euro, però va fixar com a prioritat de la seva política econòmica i monetària aconseguir-los per poder integrar-se en el grup fundador. Era certament una mostra més de la voluntat d'Espanya de participar de forma destacada en els grans objectius europeus i en l'euro. Les encertades polítiques econòmiques dirigides a assolir aquest objectiu varen permetre que els ciutadans espanyols compartissin a partir de gener de 1999 amb els altres membres de la Unió, que sumaven més de 300 milions d'habitants, una mateixa moneda que garantia l'estabilitat de preus i el manteniment del seu poder adquisitiu. La pertinença en l'euro implicava per a tots els estats que la tenien com a moneda, l'estabilitat pressupostaria, anar ajustant els seus comptes per reduir el seu deute que hauria d'estar sempre per sota del 60% i eliminar el dèficit, si n'hi hagués, i sempre per sota del 3%. Espanya va seguir aquestes orientacions fins al 2008 i va arribar a tenir superàvit.

En els més de vint-i-cinc anys de la nostra pertinença a la Unió Europea actual hem seguit el procés de reformes que han portat a un aprofundiment institucional i política a més de l'econòmic i financer, produint-se en paral·lel l'ampliació des dels dotze a que s'arribà amb la integració dels dos estats ibèrics d'Espanya i Portugal fins als 27 estats actuals, que en seran 28 amb la incorporació de Croàcia al 2013.

Precisament l'any de la nostra integració, el 1986, es produí l'acord per la primera reforma dels Tractats de Roma, i més concretament aquells aspectes que tenien per finalitat tenir un Mercat Comú, l'Acta Única Europea, que entrà en vigor el 1987 té com objectiu principal el tenir un Mercat Interior que assegurí la lliure circulació de mercaderies, serveis i capítols amb l'aplicació de les més de dues-cents setanta directrius que el garantien el 1993. Ja en aquesta revisió s'inclouen noves competències en: recerca, desenvolupament, medi ambient i també una molt important innovació institucional, el Consell Europeu que contempla una actuació en matèria de política exterior en base a la Cooperació Política Europea també la seguretat comuna.

El procés i la constitució del Mercat Interior Europeu fou un èxit. L'expansió econòmica viscuda en la segona meitat de la dècada dels vuitanta i els primer anys de la dècada dels noranta del passat segle i el lideratge exercit pel president de la Comissió, Jacques Delors, comptant amb el decidit recolzament dels líders dels estats membres, i de forma especial del francès François Mitterrand, l'alemany Helmut Kohl i l'espanyol Felipe González portaren a una proposta més ambiciosa a nivell institucional, polític i també econòmic i monetari que es concretà en el

Tractat de Maastricht, que instituí l'euro, les condicions per constituir-lo amb el corresponent calendari i l'organisme responsable, el Banc Central Europeu.

La desaparició de l'hegemonia soviètica en el centre i l'est d'Europa, que es fixa com a referència amb la caiguda del Mur de Berlín el 9 de novembre de 1989, portà a una nova etapa del que és avui la Unió Europea, amb la superació de la confrontació de més de quaranta anys entre les democràcies occidentals i els règims comunistes emparats per la Unió Soviètica. S'obria una nova etapa que portà al convenciment de la necessitat d'aprofundir i ampliar la Comunitat Europea d'aleshores. La perspectiva del que ha estat coneguda com la Gran Ampliació portà a dues modificacions que de manera limitada ajustaven les institucions: les competències de la Comunitat Europea en aquesta nova situació, produint-se en poc temps acords que porten al Tractat d'Amsterdam i de Niça, que entraran en vigor, el 1999 i el 2003, respectivament.

En el Tractat de Niça, acordat al desembre del 2000 sota presidència francesa, es fou conscient que calia donar a la Unió una naturalesa política més ambiciosa i dotada d'unes institucions que responguessin a aquesta. Per això, es dona el mandat que és concreta al desembre del 2001 sota presidència belga per un nou "Tractat, que ha de donar una autèntica Constitució Europea". Es constitueix una Convenció Europea sota la presidència de Valéry Giscard d'Estaing i s'adopta al juliol de 2003 un projecte de Tractat pel qual s'estableix una Constitució per Europa. El 2004, el mateix any en què es produeix la primera fase de la Gran Ampliació amb la incorporació de Polònia, Hongria, República Txeca, Eslovàquia, Eslovènia, Estònia, Letònia, Lituània, Xipre i Malta, es signa a Roma el 29 d'octubre el Tractat constitucional, que no tirarà endavant al ser rebutjat en referèndum a França i Holanda, fet que porta a una versió amb fortes limitacions sobre les propostes del Tractat Constitucional. El nou Tractat serà signat el 2007 i entrà en vigor el desembre de 2009. És el vigent Tractat de Lisboa.

d'aquest que finalment serà sotmesa a la signatura del Tractat de Lisboa el 2007, que entrà en vigor el desembre de 2009.

El Tractat de Lisboa hauria d'haver estat saludat com un gran avenç i conquesta en el procés cap a l'Europa Unida, dotant a la Unió de personalitat jurídica pròpia com subjecte de Dret Internacional. El procediment de decisió abasteix pràcticament totes les competències assumides convertint-les en competències comunitàries que precisen el concurs del Consell Europeu i el Parlament per a l'aprovació de la corresponent normativa, superant-se el dèficit democràtic. La reforma institucional és profunda, es dota , com ja hem destacat, d'un president permanent del Consell Europeu, d'una Alt Representant de la Unió pels Afers Exteriors i Política de Seguretat, que alhora és vicepresident de la Comissió Europea i compta amb un servei exterior de la Unió Europea, que es converteix amb una diplomàcia autènticament europea. Es consoliden com institucions el Consell Europeu, la Comissió Europea, el Parlament Europeu, el Tribunal de Justícia de la Unió Europea, el Tribunal de Comptes i el Banc Central Europeu. Totes aquests institucions i les competències i atribucions que han estat previstes en el Tractat de Lisboa haurien d'haver estat celebrades amb entusiasme, atès que prefiguren una estructura federal llargament volguda per la consolidació de la Unió Europea. Però les conseqüències de la crisi econòmica, sentida en tota la seva intensitat el 2008, i el fet que precisament en l'àmbit econòmic les decisions queden encara

reservades a les decisions dels estats membres com està establert en el títol III de Tractat de Lisboa en han difuminat els enormes avenços que objectivament té el Tractat de Lisboa en matèria política i institucional de la Unió Europea.

En efecte, la crisi financera internacional iniciada als Estats Units l'any 2007, ha trastocat profundament les perspectives de la Unió Europea i la nostra posició dintre de la mateixa. En un moment en què la Unió es dotava d'un nou Tractat, el de Lisboa, que li donava més competències i la dotava d'una representació institucional a més a més de reconèixer-li personalitat jurídica pròpia, es feia front a una de les crisis més profundes des de la seva creació.

Davant de la crisi de la Unió Europea, les seves institucions han reaccionat, establint i revisant en profunditat els seus mecanismes i regulacions en matèria financera, creant nous organismes supervisors (Autoritat Bancària Europea, Autoritat Europea de Valors i Mercat i Autoritat Europea d'Assegurances i Pensions de Jubilació), aportant fons per evitar la fallida d'alguns estats membres de la zona euro, utilitzant recursos per evitar un col·lapse en el sistema financer amb intervencions molt debatudes per part del Banc Central Europeu i adoptant noves normes que porten a l'establiment d'un govern econòmic europeu en base a la capacitat de supervisar, orientar i, en el seu cas, sancionar aquells estats que no compleixin amb els compromisos establerts per ajustar-se als objectius d'equilibri pressupostari que en l'actualitat porten a una rigorosa reducció del dèficit i el deute públics en bona part dels estats membres de la zona euro.

Sobre aquesta base cal destacar el Tractat establint un mecanisme permanent d'estabilitat (MEDE) que ha d'assumir la tasca realitzada fins ara per la Facilitat Europea d'Estabilitat Financera (FEEF) i el Mecanisme Europeu d'Estabilitat Financera, el que va implicar la modificació de l'article 136 del Tractat de Funcionament de la Unió Europea.

Aquest procés ha culminat amb el nou Tractat signat el 2 de març de 2012 sobre "estabilitat, coordinació i govern en la Unió Econòmica i Monetària". En aquest, es refermen els límits del 3% del PIB de dèficit públic i del 60% del deute, amb l'objectiu d'arribar a l'equilibri pressupostari que dona majors poders a la UE per controlar prèviament els pressupostos dels estats. L'objectiu del Tractat és enfortir el pilar de la Unió Econòmica i Monetària adoptant una sèrie de normes que enforteixin la disciplina monetària en base a un compromís de rigor pressupostari, la coordinació de les polítiques econòmiques i la millora del govern de la zona euro. D'aquesta manera s'eleva al màxim nivell jurídic el procés que porta a la Unió Europea a dotar-se d'un poder econòmic que assegurï la solidesa de la zona euro i el compliment dels objectius i compromisos dels estats membres que hi pertanyen.

Arribats a aquest punt cal preguntar-se si ja hem assolit els nivells desitjables per un bon funcionament de la Unió Europea, la resposta és clarament negativa perquè la greu crisi econòmica i financera present ha posat de relleu les mancances de la Unió fins i tot en el desenvolupament de les seves institucions contemplades en l'actual Tractat de Lisboa. En aquest cal recordar que malgrat tenir un President permanent de la Unió i un Alt Representant per a Afers Exteriors i Política de Seguretat, està clar que ni en la direcció de la crisi econòmica i financera ni en la presència de l'escena internacional aquests càrrecs han respost en la mesura que s'esperava, ans al contrari, el que s'ha vist és una consolidació de les decisions a

nivell intergovernamental ja que han estat els governs i les decisions del Consell les que han establert els acords i les actuacions a seguir. Això no és el que es pretenia amb el Tractat de Lisboa, hereu del fallit Tractat Constitucional, per la qual cosa la gran tasca pendent continua sent arribar a una autèntica UNIÓN POLÍTICA.

Es podria pensar que és il·lusori proposar, a hores d'ara, una Unió Política. Aquesta proposta resulta certament impossible en les actuals circumstàncies, però de la mateixa manera que aquestes han portat a dotar-se d'un govern econòmic, la propera necessitat que té Europa per ubicar-se i poder continuar comptant en el món ens portaran a tenir una autèntica Unió Política.

Aquesta no és una visió utòpica de federalistes europeus. Fa poc la canceller alemanya Angela Merkel , en una de les seves intervencions en el Bundestag, va fixar com a objectiu polític d'Alemanya arribar a una Unió Política Europea, un canvi radical en relació a la seva defensa, de fa un any en el Col·legi Europeu de Bruges , del mètode intergovernamental i la presa de decisions en el Consell Europeu. La seva posició va en la mateixa direcció que el document que acaba de publicar la patronal francesa, MEDEF, defensant que és necessària la plena integració econòmica en benefici de la pròpia economia francesa en l'àmbit internacional, considerant que aquesta ja resulta massa petita en el món multipolar actual, per això es declara clarament a favor del Tractat establint el govern econòmic europeu que ha de portar a elaborar una política econòmica europea clara, una doctrina de competitivitat i fer-la conèixer i aplicar-la, utilitzant adequadament el 140 mil milions del pressupost de la Unió i les orientacions i fons que cal acordar per les perspectives financeres del 2014 al 2020. Però la conclusió final, i és la que cal destacar, és que aquesta és una fase per arribar a una Europa Federal.

Carles A. Gasòliba

Economista